

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Džiaugsmas, kančia ir rašytojų sąjungos

Daugeliui girdėtas ir galbūt jau gerokai nusibodęs posakis „Lietuva – poetų kraštas“, liudijantis ne tik geros poezijos ir poetų gausą, bet ir tai, kad kiekvienas lietuvis – lyrikas iš prigimties. Todėl visai nenuostabu, kad Lietuva, būdama tokia mažutė, neapsiriboja trimis rašytojų sąjungomis (Lietuvos rašytojų sąjunga, Nepriklausomųjų rašytojų sąjunga ir Kaimo rašytojų sąjunga), internete neseniai radau Lietuvos rašytojų gildiją, vienijančią rusų, ukrainiečių, baltarusių, latvių kalbomis rašančius rašytojus, be to, dar ir paslaptinę Lietuvos detektyvų rašytojų sąjungą. Kodėl šitaip, kodėl neužtenka tų trijų esančių – gal net užtektų ir dviejų – atsakyti sunku, bet negi uždrausi steigtis? Gal pažiūros neatitinka, gal literatūrinės tradicijos ne tokios, gal pirmininkas ne toks, kokio reikia...

Keli žodžiai apie išvardintąsias sąjungas. Lietuvos rašytojų sąjunga jungia profesionalius rašytojus – stojant į ją, pagrindinis reikalavimas yra rašytojo kūrybos meninė vertė. Taigi būti šios visuomeninės organizacijos nariu – savotiškas kokybės ženklas. Kaimo rašytojų sąjungoje – kaimo literatai, kurių nemažai spiečiasi rajonų centruose, gyvenvietėse, kaimuose, jie turi savo klubus – draugijas, savo šventes ir konkursus. Nepriklausomųjų rašytojų sąjunga jungia rašytojus mėgėjus, kūrybos meninė vertė čia neakcentuojama. Taigi kaip matome, Lietuvos rašytojų sąjunga atlieka Lietuvos kultūros reprezentacinę reikšmę, formuoja literatūros proceso kryptis ir tradicijas, organizuoja prestižinius literatūrinius renginius ar svariai prie jų prisideda (Poezijos pavasaris, Poetinis Druskininkų ruduo, po Lietuvą keliaujantys Rašytojų klubo renginiai ir kt.). Kitos dvi sąjungos telkia žmonių saviraišką ir įprasmina jų laisvalaikį – tai irgi svarbus dalykas, tačiau reprezentacinės funkcijos jis neatlieka.

Kodėl apskritai apie tai reikia šnekėti – negi Lietuva jau turi per daug rašytojų ir tai virto problema?.. Kažin. „Rašytojų“ turime kaip šieno, tik raštingumo lygis kažkodėl ne auga, o krenta. Tačiau svarbiausia galbūt ne tai. Svarbiausia suvokti, kad ir profesionalumas, ir mėgėjiškumas yra du reiškiniai, turintys savo svarbą ir prasmę. Ir nereikėtų painioti jų funkcijų – jeigu vieni reprezentuoja, tai kiti suteikia laisvalaikiui ir darbui (daugelis mėgėjų rašytojų yra ne meninių profesijų atstovai) pilnatvės pojūtį. Galiu teigti, kad mėgėjo rašytojo gyvenimas ir kūryba galbūt yra daug smagesnė negu profesionalo – mėgėjas yra už kritikos ribų, kūryba jam – mielas hobis, o ne kruvinas darbas, kur kiekvienas kabelis ir jaustukas turi savo svorį, kita vertus, mėgėjui paprastai nereikia sukti galvos, kaip pragyventi iš kūrybos, kas atsitinka ne vienam profesionalui, nes profesionalas neturi tokios prabangos – laikyti savo tiesioginį darbą hobiu.

Man patinka mėgėjų entuziazmas. Kartais sunku paneigti ir tai, kad dažnas iš jų yra daug smagesnis ir mielesnis už pasipūtusį profesionalą (nors tikras profesionalas turėtų ne pūstis, o ramiai vertinti savo galimybes ir sugebėjimus). Kad mėgėjas tikrai sugeba džiaugtis pačiu kūrybos procesu – nepaisant to, kad rezultatas būna, švelniai pasakius, kuklus. Profesionaliojoje erdvėje kartais imama pernelyg su-reikšminti kūrybą, kreipti ją į kančios ir „dvasingumo“ pusę, todėl ir kurti pasidaro paprasčiausiai nuobodu – o juk kūrybos džiaugsmas ir yra kultūros ir meno pagrindas. Tiesą pasakius, nežinau, ar tai tinka tik profesionalams. Būna ir susireikšminusių mėgėjų. Bet tada į tai galima žiūrėti su humoru. O humoras, kaip bežiūrėsi, iš tiesų yra sveikas dalykas ir net į skausmingus reiškinius jo dėka įmanoma pažvelgti kitaip.

Todėl nekarksėsiu, kad sąjungų per daug. Tegu jungiasi, tegu kuria – jeigu tai tikrai yra kūrybos erdvė. O per Lietuvą skrenda Poezijos pavasario paukštė ir visuose miestuose ir miesteliuose girdėti jos balsas, liudijantis, kad eilėraštis gyvas, kad žodis – veiksmingas, kad tebemokame jo klausytis.

Renata Šerelytė

Aldonos Žemaitytės nuotr.

ars poetika

*Pasaulis baigias, todėl
reikia rašyti eilėraščius.
Kas dieną tvirtai pasiryžus,
lyg dirbtum kokią prasmingą,
tik tau vienam suprantamą darbą:
statytum namus, laivą
nykstančiai savo šeimynai,
arba restauruotum šventyklą
numirusios andai religijos.
Reikia rašyti eilėraščius
net ir sekmadieniais, nes
tai yra šventė, tai yra darbas,
prilygstantis kunigo darbui.
Nes pasaulis baigias diena po dienos,
pasaulis baigias netgi sekmadieniais.
Todėl reikia rašyti eilėraščius,
reikia statyti namus, jei juose
ir nebus kam gyventi,
reikia kantriai pamatą rėsti,
diena po dienos, nes galas,
jei Dievas numirs anksčiau nei kalba,
ir kalba anksčiau nei pasaulis.*

Aidas Marčėnas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Džiaugsmas, kančia ir rašytojų sąjungos • **2-as psl. Kęstutis A. Trimakas.** Save ir krikščioniją atnaujinantieji • **3-as psl. Marcelijus Martinaitis.** Jeigu akis man išplėš... • **4-as psl. Algis Vaškevičius.** Panemunės pilis pakvietė lankytojus/Tomas Venclova. Ilgiau negu žmonės ir medžiai • **5-as psl. Lidija Šimkutė.** Rugiagėlių dangus • **6-as psl. Anelė Butkuvienė.** Egiptologė (II) • **7-as psl. Barbora Pelėdaitė.** Knygų apžvalga/ Pijus Varnėnas. Knygų „lesyklėlė“ • **8-as psl. Kultūros kronika:** Muziejų naktis Vilniuje, Kernavėje, Trakuose

Kitame numeryje:

Stasys Goštautas. Užrašai iš Cambridge • Jaunam skaitytojui • Poezijos pavasario knygos

Save ir krikščioniją atnaujina tik tie, prieš kuriuos eina pats Kristus

Žmonių kultūrai be galo svarbu, kurios vertybės ima viršų, t. y. kurlink traukiama žmonija – tikrovišku keliu ar nerealiu (nors ir viliojančiu) šunkeliu. Gal niekada žmonija nestovėjo tokioje likimo kryžkelėje, kaip dabar – rinktis realų kelią su Dievu ar rinktis viliojantį šunkelį be Jo.

Kristus atnešė žmonijai tikrovišką revoliucinį žvilgsnį. Jis būtinas ir dabar, kai sprendžiamas likimo pasirinkimas.

Popiežiaus Pranciškaus inauguracinės šv. Mišios.

Kęstutis A. Trimakas

Žmonijai Jėzus Kristus atnešė revoliucinį žvilgsnį: kad visko centre yra Dievas – Kūrėjas ir žmonijos Tėvas, ir kad tik pats Jėzus veda mus pas Jį.

Tas revoliucinis žvilgsnis buvo toks radikalus, kad norėjusieji patys būti centre (Judas, Kajafas, Pilotas) Jėzų nužudė. Nužudė ir visus tą tiesą skelbusius Jo apaštalus, išskyrus Joną, kurį izoliavo ištremdami į Patmos salą. Tas žvilgsnis buvo, yra ir bus prieštaraujantis tiems žmonėms, kurie užsispyrę patys nori būti centre. Juk net pirmieji tėvai, Adomas ir Ieva, prarado rojų, panorėję būti dievais, nustūmė geradarį Dievą į pašalį. O kiekvienas iš mūsų turime polinkį išivaizduoti save pasaulio centre, kad viskas sukasi apie mus. Gal kaip tik dėl to mums sukasi galva ir net širdis, kai sau esame svarbiausi.

Deja, tai skaudus ir skurdus apsigavimas, įveliantis mus į konfliktus su kitais, kurie galvoja kaip mes: kad kiekvienas iš jų yra pasaulio centras. Tai didžiausia ir visuotinė žmonių klaida, supriešinanti mus su Dievu ir vieną su kitu. Mums reikia tapti *realiais*: mes nesame pasaulio centras. Laimingi, jei atsižadame tos fantazijos. Atsižadėdami randame raktą į Kristaus paslaptį, į krikščionybę, į Dievo širdį.

Reikalas Kristaus sekėjams vis atsinaujinti

Palaipsniui atsirado vis daugiau žmonių, kurie ėmė gudrauti. Priimti paviršutiniškus krikščionybės dalykus, kurie daug nekainuoja. Bet tik neužleisti savo centrinės vietos. Palengva net darėsi patogu vadintis krikščioniu. Po krikščionybės priedanga siekti savanaudiškų tikslų. Pavyzdys – tie, kurie susispietė kryžiuočių ordine kalavijais krikštyti pagonius prūsus, neva siekė jų sielų išganymo, o iš tiesų tik grobuoniškai geidė užkariauti jų žemes. Vargiai istorijoje berasime didesnių Kristaus ir krikščionybės išdavikų, kaip jie.

Negalima sakyti, kad krikščionybė buvo visų

visada išduota. Buvo tų, kurie įgyvendino Kristaus revoliucinę tikrovę: pavyzdžiui, net Jo pradininkas Jonas Krikštytojas taip nuoširdžiai aptarė savo tikslą: „Aš turiu mažėti, o Jis didėti“. Tie, kurie leidžia Kristui juose *didėti*, leidžia Jam per juos skleisti nuostabų gėrį kitiems. Tačiau Kristaus sekėjams visais laikais visose vietovėse reikėjo ir teberekia budėti ir stebėti save. Kilnūs Kristaus idealai niekada nebūdavo pakankamai įgyvendinti. Vis būdavo ir tebėra galima vispusiškai pilniau save Kristui užleisti.

Taigi, reikalinga buvo Kristaus bendrijai atsinaujinti jau ir pirmame šimtmetyje, ir ketvirtajame, ir dešimtajame, ir tryliktajame... ir tebėra reikalinga atsinaujinti dvidešimt pirmajame. Juk krikščionybė sutinka vis naujas žmonijos kartas. Ir dieviškoji Apvaizda vis iškelia, paruošia Kristui ištikimų asmenybių, tokių kaip Pranciškus Asyžietis ar kaip popiežius Pranciškus, kurie tampa įrankiais Dievo rankose keisti to laiko žmonių širdis – iš egoistinių į Dievui pasiaukojančių.

Kas ir kaip padeda atsinaujinimui

Pranciškaus Asyžiečio ir popiežiaus Pranciškaus asmenybėms būdingi charakteringi bruožai, kurie reikalingi ar net būtini, kad asmuo taptų savo laikų krikščionijos reformatoriumi. Panašūs ar net tokie patys bruožai yra reikalingi ir jų bendradarbiams. Vieno reformatoriaus neužtenka Bendrijai atsinaujinti. Reikia kuo daugiau to paties tikslo siekiančių.

Tad kokia esminė savybė būtina šių laikų reformatorių bendradarbiams? Esminė savybė visiems vienoda: kuo didesnis atsidavimas Kristui. Pranciškus Asyžietis atsidavė Kristui, tapdamas Jo visišku įrankiu. Jorge M. Bergoglio atsidavė Kristui, sekdamas Jį, einantį priekyje. Abu leido Kristui veikti per juos.

Kaip pačiam reformatoriui, atnaujintojui reikia *patirtinio* ir *sąmoningo* žinojimo, kas yra blogai su visuomene, kuo ji (ar žmonės joje) prieštarauja Dievui, kaip Bažnyčia yra nutolusi nuo paties Kristaus (pvz., Pranciškus Asyžietis jaunystėje pats buvo persiėmęs miestelėnų pramogų ir patogumų ieškojimu, bet rado juos esant tuščius, nepatenkinančius gilesnių žmogaus troškimų; o būsimasis popiežius Pranciškus patyrė neturtingųjų dalį Argentinoje ir susidūrė su vargšų išnaudojimu). Ir pirmiausia reikia pradėti nuo savęs: kitų neatnaujinsime, jei padedant Kristui savęs neatnaujinsime.

Blogio sukelti skauduliai šiais laikais

Šio laiko negerovės yra stambios: 1) daug šio laiko žmonių prieštarauja savo Kūrėjui ir Geradariui, net Jį patį ignoruoja ar net neigia Jo buvimą; 2) tie žmonės apie save galvoja nebe taip, kaip Dievas, kuris juos sutvėrė; 3) žmonės elgiasi su kitais ne taip, kaip Dievas nori; 4) žmonės traktuoja gamtą ne taip, kaip Kūrėjas nori.

Atkreipę dėmesį į šiuos žmonių prieštaravimus Dievui, pastebėsime, kaip į juos atsiliepia ar veikia Kristaus vietininku tapęs, Pranciškaus vardą pasirinkęs Jorge M. Bergoglio.

Žmonės be Kūrėjo net neegzistuoja, o šie Jį neigia ir ignoruoja

Paskutiniaisiais šimtmečiais vis daugiau žmonių atitrūko nuo Dievą ir Kristų išpažįstančios krikščionybės, skelbiančios, kad Dievas Kūrėjas ir Išganytojas Kristus ne tik egzistuoja, bet kad jie yra didieji žmonijos geradariai. Kūrėjas, sukurdamas žmones, dovanoja jiems didžiausią gėrį – gyvybę ir kvietimą į amžiną laimę, o Išganytojas, tapęs žmogumi, savo auka, gyvenimu ir įsteigta Bendrija padeda rasti kelią į Tėvą. Vis daugiau atsirado Dievą ignoruojančių ar net neigiančių. Dievas tapo daugelio pamirštas. Dingo gyvas tikėjimas. Net tariaimi krikščionys praktiškai gyvena taip, tarsi Dievo nebūtų. Net kadaise buvę krikščioniškieji kraštai Europoje smarkiai nukrikščionėjo.

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

Tuo susirūpinusi Katalikų Bažnyčia su popiežiumi Jonu Pauliumi II pradėjo *naująją evangelizaciją*, t. y. skelbti Evangeliją iš naujo net kadaise krikščioniškuose Europos kraštuose. Stipriai akcentuojamas *asmeninis* Evangelijos pažinimas ir *asmeninė* draugystė su Jėzumi.

Popiežiaus Pranciškaus dėmesys Kristui. Septyniolikmetis Jorge patyrė religinį išgyvenimą: pasijuto asmeniškai kviečiamas sekti pirma jo Einantįjį. Iš jojo vėlyvesnių užsiminimų aiškėja, kad tai Kristus, kurį jis seka vis artimiau, tapdamas Jo kunigu, tarnaudamas visiems. Jis pats užleido Kristui vietą teigdamas, kad Katalikų Bažnyčioje Kristus yra centre, o ne jis, popiežius.

Žmonijai viltį ir dvasinį praturtinimą atnešantis Kristus dominuoja naujojo popiežiaus kalbose, homilijose, pamoksluose. Štai šių metų Palmių sekmadienį, vos išrinktas popiežiumi, jis taip vaizdavo minią žmonių, susižavėjusių Jo perduota tiesa: „Visi alsuoja džiaugsmu. Jėzus sužadino daugybę vilčių, nuolankių, paprastų, vargstančių, užmirštų žmonių širdyse, tų žmonių, kurie pasaulio akyse nieko nereiškia. Jis sugebėjo suprasti žmogaus skurdą, parodė jam Dievo gailestingumą, pasilenkė prie jo gydyti kūno ir sielos. Toks yra Jėzus! Tokia širdimi Jis žvelgia į mus, į mūsų negalavimus, į mūsų nuodėmes. Didelė Jėzaus meilė!..”

Žmonės į save žiūri ne taip, kaip Kūrėjas jiems nurodo

Dievo pagrindiniu Apreiškimu, kuris sutelktas Šventojo Rašto Senajame Testamente ir stipriai pabrėžtas, atgaivintas Jėzaus Kristaus Evangelijose, nurodo, kad Dievas sukūrė žmogų, panašų į save – dvasinę nemirtingą sielą materialiaame kūne. Žmonių požiūris į save pastaraisiais amžiais gerokai keitėsi: kūnas akcentuojamas, siela vis labiau ignoruojama. Vienašališka evoliucijos teorija pabrėžia žmogaus kūno vystymąsi, bet ignoruoja nematerialią sielą. Vis labiau pabrėžiama kaitos galimybė, vis mažiau tai, kas laikoma išliekančia prigimtimi. Suabejota ir išliekančia sąžine – gėrio ir blogio konflikto sprendėja, tarsi nebūtų išliekančio pastovaus gėrio ir jam priešingo blogio. Žmonės net suabejojo, ar gali pažinti tiesą. Tvirtinama, kad yra tiesa, jog nėra tiesos. Tai pasaulėžiūrinis ir moralinis *reliatyvizmas*. Daug žmonių šiais laikais yra atsisakę sielos, sąžinės, nemirtingumo, ryšio su Dievu, Jo kvietimo į amžiną laimę. To atsisakę, jie visiškai save nuskurdino.

Žmonių supasaulėjimas taip pat čia turi daug įtakos. Žmonės vis labiau geidžia vien žemės gėrybių, o dvasinių vertybių nevertina. Tenkinasi kūno patogumais, malonumais, turtais, padėtimi tarp žmonių.

Popiežius Pranciškus žvelgia į žmones Dievo žvilgsniu. Jorge išlaikė žvilgsnį į žmogų tokį, kokiį jis matė Kūrėjo ir Išganytojo apreikštą. Kūrėjas brangina žmones, sukūręs juos panašius į save. Išganytojas brangina savo išganomuosius net atiduodamas savo gyvybę už juos. Jorge semiasi žmonių vertės supratimo iš Dievo, kuriam jie nepaprastai brangūs tiek kūnu, tiek siela.

Žmonės elgiasi su kitais ne taip, kaip Dievas jiems nurodė

Ar nuostabu, kad dėl tokio riboto žvilgsnio į save ir kitus stipriai yra sumenkėjęs paties žmogaus vertinimas: pagarba, gyvybės vertė, kito žmogaus teisių pripažinimas ir jų laikymasis. Sąžinės atsisakius, ima viršų neribotas egoizmas; kai trypiamos kitų teisės ir lipama per kitų žmonių galvas, siekiant sau naudos, slapta net didžiojamasi, kad jis yra gudrus kitus „apstatyti”. Daugiausia nukenčia kaip tik tie, kurie yra silpni, sąžiningi ir teisūs, o ypač beginkliai – pradėti žmogiška gyvybe, bet nesaugomi nei valdžios, nei pačių tėvų nenorimi.

Popiežius Pranciškus: tarnauti ir mylėti. Kadangi Kūrėjas ir Išganytojas brangina žmones, tai juos brangina ir Jorge. Jis tai įrodė, tapdamas kunigu dėl jų sielų išganymo, rūpindamasis jų tiek kūno (vargšų, ligonių), tiek sielų gerove. Jis visiškai persiėmė Kristaus laikysena tarnauti žmonėms – kuo labiau jie ko nors stokoja, tuo labiau reikalingi patarnavimui: nusikaltėliams (plovė jų kojas Didįjį ketvirtadienį), ligoniams (lankė juos ligoninėse), neturtingiesiems (šelpė, užstojo išnaudojamus, lankė, rūpinosi jų pastoracija), nedarė skirtumo

MARCELIJUS MARTINAITIS

Jeigu akis man išplėš –
niekam neleisk,
kad į tamsą jų –
melą įdėtų
ir akiduobių tamsoje
rodytų saulę.

Jeigu žodžius man atims –
tu klausyk:
kai tyliu,
ar žodžiai nieko negirdi?

Jeigu protą aptemdys –
manęs neužmušk,
leisk man
išeit
su pavargėliais.

Jeigu man širdį išims –
svetimos neįdėk:
ten,
kur ji buvo,
saują žemių įberk,
kad girdėčiau gyvybę.

Jeigu sulaužys mane –
man kuprą
iš mano kaulų teisybės
uždėk man
ir leisk, nors ant laiptų,
teisingai numirt.

tarp vyrų ir moterų, tarp imigrantų ir vietinių, tarp katalikų ir nekatalikų.

Žmonės traktuoja gamtą ne pagal jos Kūrėjo norą

Žmonės jaučiasi tapę gamtos viešpačiais. Mokslo dėka vis labiau pažįsta gamtos jėgas; technika jas pajungia savo naudai. Gamtos ištekliai sunaudojami gamybai. Gaminiai išigyjami ir suvartojami. Tik paskutiniu metu kai kuriems parūpo rūpintis gamta ir jos ištekliais – tiesa, dėl savanaudiškų motyvų, kad išteklių nepritrūktų.

Popiežiaus Pranciškaus rūpestis gamta. Savo inauguracijos (popiežiaus įvadinėse) Mišiose jis taip kalbėjo apie Kūrėjo žmonėms duotą uždavinį: „Būkime kūriniųjos saugotojai; gamtoje įrašyto Dievo plano vykdytojai; saugotojai vienas kito ir mūsų aplinkos... Tai reiškia saugoti visą sutvėrimą, sukurtą pasaulio grožį – taip kaip Pradžios knyga nurodo ir kaip šv. Pranciškus Asyžietis parodė”.

Išvada: būtina reikalinga blogio skaudulius pašalinti

Kūrėjas visada pasirūpina savo kūriniųais. Aprūpina savo šviesa. Aprūpina savo pagalba. Apreiškimu nurodė, kaip žmonėms būtina išlaikyti artimus ryšius su Juo. Savo Apvaizda Jis pasirūpino, kad žmonės eitų Jo nurodytu keliu. Deja, žmonės stipriai linksta Kūrėjo planus sumaišyti ir mėgina „savarankiškai” eiti klystkeliais. Dievo Apvaizda rūpinasi, kad atsirastų asmenybių, kurios būtų ištikimos Jam ir išvestų Jo kūrinius iš klystkelių.

13-ajame šimtetyje toks buvo Pranciškus Asyžietis, nuostabiai ištikimas Kūrėjui, todėl net tapęs

Jo įrankiu Jo bepasimetančios Bendrijos atnaujinimui.

21-ajame šimtetyje toji pati Jo Bendrija yra apsupta Kūrėją ignoruojančių ir neigiančių žmonių, pagal savo įgeidžius susigalvojusių kitaip Dievo sukurtame pasaulyje be Jo gyventi. Jų įtaka silpnina ir retina Bendrijos eiles: paviršutiniški pasaulietišškai nusiteikusieji yra lengvai paviliojami. Tik tvirtai apsisprendusieji pasišvęsti ir aukotis renkasi sunkesnę kelią: juos uždega Nukryžiuotasis. Toks buvo Pranciškus Asyžietis. Toks buvo popiežius Jonas Paulius II, atkreipęs būtiną reikalą rinktis Tą, kuris mirė, kad žmonės priimtų Jo pelnytą ir dovanojamą gyvenimą. Toks yra ir naujasis popiežius Pranciškus, kuris leidžiasi vadovaujamas To, kuris eina priešais jį. Reikia daugiau tokių, kurie pasiaukojančiai sektų Tą, kuris eitų priešais juos.

Pasaulyje yra pakankamai daug išgalėjusių blogio padarytų skaudulių, kurie, pastodami kelią iš Kūrėjo ateinančiam gėriui, be galo kenkia žmonijai. Nėra būtinesnio darbo kaip tuos skaudulius pašalinti, kad Kūrėjo įtaka vėl gaivintų žmoniją. □

ATITAIŠYMAS

Kęstučio A. Trimako straipsnyje „Kristui priekyje einant, popiežius Pranciškus sėja atsinaujinimo sėklą 21-ajame šimtetyje” („Kultūra”, 2013.05.18, 2 psl.), praleistas svarbus tekstas. Išspausdiname straipsnio visą ketvirtąjį paragrafą:

„Septyniolikmetis Jorge rugsėjo 21-ąją, studentų dieną, turėjo susitikti su draugais, bet pajuto norą eiti į bažnyčią. Jis rašė: „Laike išpažinties man atsitiko kažkas nepaprasto. Tai buvo religinis išgyvenimas. Susitikimas su Kažkuo, kuris manęs laukė. Nuo to laiko Dievas tapo man Tas, kuris eina mano priekyje. Aš Jo ieškau, ir Jis ieško manęs. Aš noriu Jį sutikti, bet Jis ateina pirma susitikti su manimi”.

Lankytojus pakvietė prieš keturis šimtmečius statyta Panemunės pilis

Žvilgsnis į pilį iš bokšto.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Algis Vaškevičius

Jurbarko rajone prie Nemuno esanti Panemunės pilis – vienas gražiausių istorijos paminklų visoje Lietuvoje, skaičiuojantis jau penktąjį šimtmetį. Per tą laiką atlaikiusi įvairius istorijos išbandymus, karus ir griovimus, pakeitusi daugybę savininkų, pilis pastaraisiais metais buvo vėl restauruojama ir gegužės viduryje jau pakvietė lankytojus.

Renesanso stiliaus rezidencinė pilis nuo 1982 metų priklauso Vilniaus dailės akademijai, kuri pagal galimybes bando ją rūpintis. Tokiam didžiuliui statiniui išlaikyti ir prižiūrėti reikia labai daug pinigų, todėl remonto darbai čia vyksta ištisus dešimtmečius. Nemažai jau padaryta, bet dvi iš trijų pilies dalių dar laukia rekonstrukcijos.

Panemunės dvarą 1597 m. įsigijo vengrų kilmės dvarininkas, miško pirklys Jonušas Eperješas, kuris 1604 m. pradėjo statydinti šią renesansinę rezidencinę pilį. Manoma, kad statinio architektas – Vilniaus Žemutinės pilies rekonstrukcijos autorius Petras Nonhartas. Pilis baigta statyti 1610 m., tačiau vėliau ne kartą buvo pertvarkyta.

Bėgant amžiams, pilis pakeitė daug savininkų, ne kartą ji buvo griauinama ir vėl restauruojama. 1759 m. ją perėmė Akmenės seniūnas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vėliavininkas Antanas Gelgaudas. Jis apleistą pilį rekonstravo, puoselėjo parką ir įkūrė prabangią reprezentacinę savo šeimos rezidenciją. Rekonstruota pilis įgavo klasicizmo bruožų, šiuo stiliumi atnaujinti tvenkiniai, su tvarkytas parkas, jame įrengta oranžerija, aptvarai danieliams. 1831 metais generolas A. Gelgaudas tapo vyriausioju tų metų sukilimo dalyvių vadu Lietuvoje.

Būtent iš čia prasidėjo sukilėlių kovos Lietuvoje. Pralaimėjus 1831 metų sukilimui ir žuvus A. Gelgaudui, pilis buvo apleista, išgabenta vertinga biblioteka, pilis nusavinta, o pats A. Gedgaudas buvo paskelbtas „pirmojo laipsnio valstybiniu nusikaltėliu“. Šeiminių netekusi pilis buvo menkai prižiūrima ir ilgainiui vis labiau griuvo.

Išpūdingos pilies atidarymo akimirkos

1925 m. pilį ir dvarą nusavino Lietuvos valstybė, jie iš varžytynių tais pačiais metais parduoti JAV Čikagoje gyvenusiam kunigui Antanui Petraičiui (1861–1933). Šis kunigas gimė netoliese esančioje Skirsnemunėje, 1905 metais išvyko į Čikagą, čia 25-erius metus dirbo Šv. Juozapo parapijoje, o 1930 metais visam laikui grįžo į Lietuvą. Testamentu kunigas dvarą ir pilį, kuriuos norėjo skirti švietimo reikmėms, užrašė vienuoliams seleziečiams, kurie čia veikė tarpukariu ir Antrojo pasaulinio karo metais buvo uždaryti.

1939-aisiais, 1959–1962 m. pilis buvo konservuojama, 1984 m. ir 1995–1997 m. restauruojama. 1961 m. ji įt-

raukta į Lietuvos architektūros paminklų sąrašą, o 1982-aisiais perduota Vilniaus dailės akademijai.

2009 m. pilis, panaudojant Europos Sąjungos fondus, vėl pradėta atstatinėti. Dalis darbų jau baigta ir dabar pilis pristatyta pirmiesiems lankytojams. Ta proga čia surengta išpūdinga šventė, į šią vietą pritraukusi daugybę žmonių. Iškilms prasidėjo, kai erdviame pilies kieme pasirodė svita – Dailės akademijos rektorius, rektorato nariai, vietos kunigas, kiti svečiai. Vilniaus dailės akademijos choras atliko studentų himną „Gaudamus igitur“, taip pat J. Haydno „Būk pagarbintas, valdove“.

Nukelta į 8 psl.

ILGIAU NEGU ŽMONĖS IR MEDŽIAI

Lidija Šimkutė – ypatingas atvejis mūsų literatūroje. Ji gimė Lietuvoje, bet augo, lavinosi ir brendo Australijoje. Turbūt nėra kito lietuvių poeto, vienu metu priklausančio dviems regionams, kuriuos skiria visas žemės rutulio skersmuo. Atkakli keliautoja, Lidija pažįsta ir kitus kontinentus – yra aplankiusi ar ne keturiasdešimt kraštų. Sakyčiau, ji gyvena erdvėje tarp šalių ir žemynų. Lietuvį įprasta suvokti kaip sėslų, prisirišusį prie gimtosios vietos, prie savo sklypo. Esama ištisos sėslumo mitologijos, žemės garbinimo, kuris rašytojams praversdavo, bet nereitai išvirsdavo – ir vis dažniau išvirsta – įkyriu stabdžiu. Lidija priklauso naujai kartai, nesibaidančiai globalumo, laisvai besijuntančiai bet kokiam krašte. Be abejo, tokie bus visi lietuviai gana netolimoje ateityje. Nenuostabu, kad jos eilėraščiai išversti į penkiolika kalbų ir yra reprezentavę lietuvių bei australų poeziją ne viename festivalyje, dažnai labai tolimose valstybėse. Jie turėjo ir turi daug gerbėjų – nuo Marijos Gimbutienės, ligi Nobelio premijos laureato Johno Maxwello Coetzee, nuo Marcelijaus Martinaičio ir Antano A. Jonyno ligi išgarsėjusio Australijos rašytojo Davido Maloufo, austrų poeto Christiano Loidlo ir japonų poeto Koichi Yakushigawa.

Ištikimybė tėvynei yra pirmiausia ištikimybė kalbai. Bet ir čia reikalai nėra paprasti. Lidija Šimkutė yra drauge ir lietuvių, ir australų poetė, rašo ir lietuviškai, ir angliškai, tačiau jeigu eilėrašties jos sąmonėn pirmiausia atėjo anglų kalba, atsiranda ir jo lietuviškasis variantas, o jei lietuvių kalba – ir angliškasis. Beje, tai nėra tikslūs vertimai: kiekviena kalba diktuoja kiek skirtingas metaforas. Galėtum pasakyti, kad Lidija gyvuoja ne tik erdvėje tarp žemynų, bet ir erdvėje tarp kalbų: jos teksto pilnatvė atskleidžia tik abiejų variantų sankirtoje, tame taške, kuris priklauso abiem variantams – bet ir nei vienam iš jų. Susikryžmina ne tik kalbos, bet ir literatūrinės tradicijos: lietuviški archetipai patenka į hermetiškos Vakarų lyrikos kontekstą.

Kažkas yra pasakęs, jog šių dienų poezija daug artimesnė Li Bo, negu Drydenui – atseit, lakoniškam, minimalistiniam, meditaciniam, o ne žodingam, didaktiškam, racionaliam eiliavimo būdai. Manau, kad reikalingi abu šie asigaliai – jeigu liktų tik vienas iš jų, pranyktų įtampa, kuri įgalina keistis ir plėtotis. Tačiau Lidija Šimkutė aiškiai linksta prie minimalizmo, kuris jai siejasi su ekspromto, improvizacijos, laisvės sfera. Šiame poezijos rinkinyje „*Kažkas pasakyta*“ pusšimtis knygos eilėraščių – gal kokie trys šimtai eilučių, vos pora tūkstančių žodžių (išsiskiria

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

nebent ilgokas sąmonės srauto monologas „Gal tai sapnas“ – turbūt apie artimo žmogaus mirtį). Kaip daugeliui šių dienų poetų, Lidijai miela orientalinė tradicija, kada žodis beveik „nuplaunamas“, susilieja su gestu, šokio judesiu, ritualo akimirka. Tai matyti ir iš knygos epigrafų. Eilės turi pavirsti nelyginant Kyoto sodu, kuriame tėra akmenys ir smėlio ratilai aplinkui juos, užuominomis ir nutylėjimais kalbantys apie kažką esmingiausio, ligi galo nesuvokiamo ir neišsakomo.

Tai radikalus, netgi ekstremalus kelias. Kaip ir bet kokiam radikalume, čia slypi didelė rizika. Minimalistinės eilės gali būti koncentruotos ir dinamiškos, balansuojančios ties išnykimo riba, bet tampančios įsimenančiu vaizdu, psichologinio judesio piešiniu, aforizmu – kaip Bašio, kaip minėtasis Li Bo. Jos gali būti banalios, nieko nesakančios, daugiaprasmiškumas jose gali virsti sterilumu – kaip atsitinka daugeliui Vakarų poetų, mėgdžiojančių Rytų klasikų. Įmanoma išgauti poeziją beveik iš nieko – ir galima paprasčiausiai rašyti niekus. Šaltinio vanduo, neturįs spalvos ir skonio, bet malšinąs troškulį, gali tapti distiliuotu vandeniu – tiesiog bespalviu ir beskoniu, tiksliau tariant, neskoningu. Lidija Šimkutė nebijo rizikos ir todėl dažnai pasiekia tikslą – sukuria skaidrų, elegantišką, autentišką tekstą.

Tokiuose tekstuose – naujoviškose tankose ar haiku – „popierius sugeria akimirkos liekanas“, ima nykti riba tarp objekto ir subjekto: abiejų beveik (bet tik beveik) nebelieka. Kūnas – oda, „nagų mėnulėliai“, kaulai, alsavimas – persilieja į žodį, žodis persilieja į tylą, tyloje slypi garsas. Pirmasis gramatikos asmuo ieško antrojo – ir jį suranda, nors tai rodosi neįmanoma. Kraštovaizdis patykomas virsmo ar kulminacijos taške.

Beje, Lidijos Šimkutės eilėse tie kraštovaizdžiai, kad ir minimalistiniai, yra labai įvairūs – tai ir Australijos eukaliptai, ir Vienos Prateris, ir Budapešto gatvės, ir tiksliai nupieštas New Yorko baras. Realiausi iš jų – Vilnius ir Baltija (tuose lietuviškuose koliažuose girdėti ypatinga, itin asmeniškai nerimo bei pavojaus tonacija). Eilės susisieja ne tik su tapyba, bet ir su muzika. „Vienu metu domėjausi romantizmo muzika, paskui – klasicizmo epochos kūrinių, dar vėliau – avangardo bei pasauline muzika. Ir vėl grįžau prie labai archajinės liaudies muzikos,“ – sako autorė. Toje muzikoje bandoma pasiekti ribą, ties kuria garsai, sakytum, komponuojasi patys be kompozitoriaus intencijos. Ir jeigu tai pasiekama – tokia muzika, pasak Lidijos Šimkutės, išlieka „ilgiau negu žmonės ir medžiai“

TEN KUR MIESTAI BAIGIASI
– skrenda lizdai

*grasinati paukščių giesmė
pakyla žolei dainuojant*

*muzika išliks ilgiau
negu žmonės
ir medžiai.*

Tomas Venclova

Lidija Šimkutė

RUGIAGĖLIŲ DANGUS

Dangaus šventyklos vidury žydi gėlė
Kabir

PAUKŠČIO ŠAUKSMAS
persmelkia pirmąjį
šviesos blykstelėjimą

saulės žvilgesys
brėkšta
medžiuose

*

ĮVYKIŲ PRADŽIA
būna

tokia graži

stebiu
išblyškusį mėnulį
dangaus aušroje

neklausdama kodėl

*

LAIKAS DELSIA
nuplauti žodžius

lapui sapnuojant
kitame lape

gėlė pakelia galvą
iš kvepiančio miego
ir susitinka saulę

*

SKAROTOS MOTERYS
priglaudžia ką tik pagimdytus
kepalus prie krūtų

audžia plačius sijonus
tarp bulvių
ir svogūnų maišų

salotų galvomis merginos
skirsto
ką tik nuskindas gėles

saulėtu siūlų klegesiu
siuvinėja sapnus

*

AKMENUOTOSE
Vilniaus gatvėse
atsiskleidžia šimtmečiai

kiekvieną rytą
prieš miestui nubundant
vaikštinėja vienišiai

prie vystančių alyvų
moteris rausiasi
šiukšlėse

surenka atliekas
į plastikinius maišelius

atsisėdusi ant parko suolo

maitina paukščius
savo vargu

*

ANT SLIBINO LAIVO
ji sukasi
pritraukdama
rugiagėlių dangų
su saulės spiralėmis
plaukuose

žvelgdama į miegą
pro griuvėsių langus

*

VARPAS
užsisvajojęs
paliko savo bažnyčią
ieškodamas dingusių
valandų

*

KIEKVIENĄ RYTĄ
vos brėkstant
surištom šluotom
vyrai ir moterys
šluoja senas
miesto gatves

protarpiais vyrai
tarpuvartėse sustoja
parūkyti

moterų vargų
išvagoti veidai
surenka savo
rūpesčių dulkes

*

VĖJO DEJONĖ
pripildo dangų
varnų sparnais

kruvinas klevas
uždengia
blunkančią saulę

paukščių koliažas
prabyla choru

*

ILGA BALTA NAKTIS
vaikšto lubomis

duryse aidi
visa kas girdėta

langai spokso
į tuščią gatvę

persiška katė
šmėklauja šaligatviu

Scelsi'o Anahit
išsilieja sienose

*

EGIPTOLOGĖ

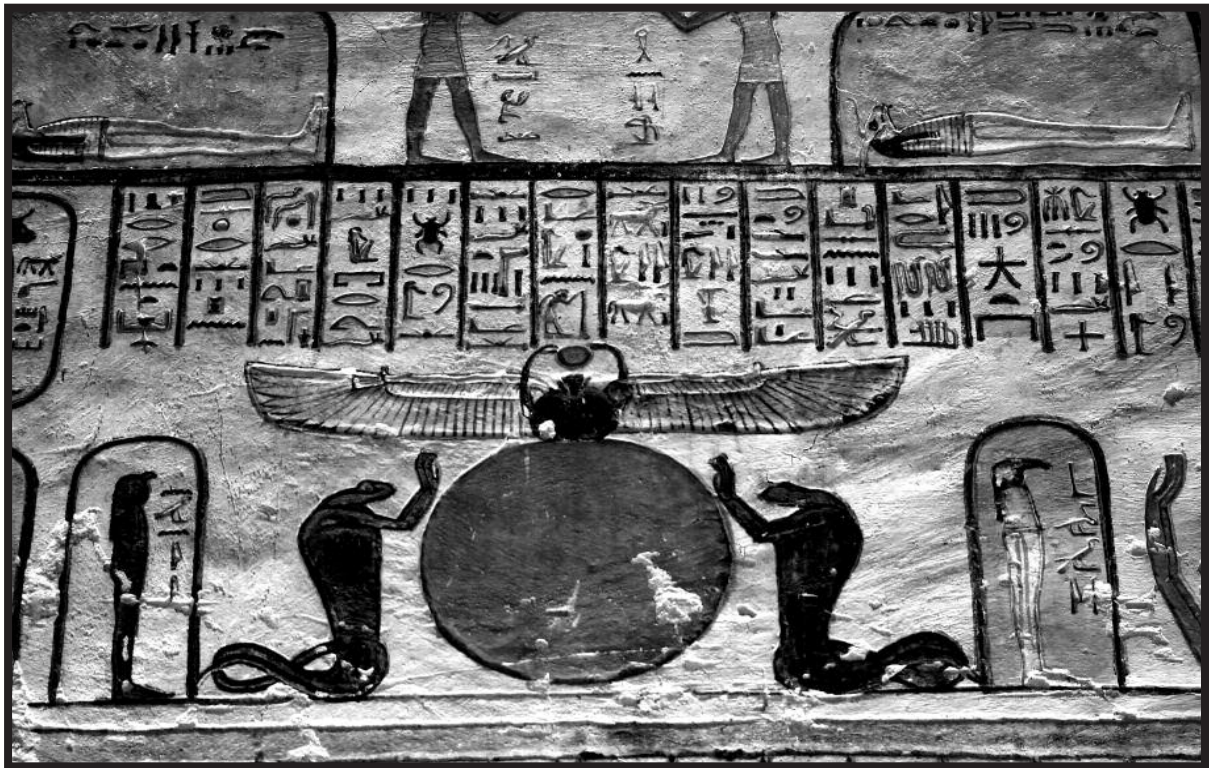
Anelė Butkuvienė

Pabaiga. Pradžia 2013 m. gegužės 18 d. „Kultūroje“

Trečiosios kelionės į Egiptą metu (1934) mokslininkė dalyvavo amerikiečio prof. Dž. E. Reisnerio (G. A. Reisner, 1867–1942) vykdytuose kasinėjimuose, kurių metu buvo rasta daug vertingų eksponatų. Iš šios kelionės Marija į Lietuvą parvežė sarkofago dangtį (VII a. pr. Kristų I pusė), rastą faraonės Hačepsutos šventykloje Deir al Bachryje XIX a. pabaigoje. Tai buvo išpūdingas žmogaus pavidalo dirbinys iš kedro, kurį pagyvino spalvingas mirusiosios Udžarenės portretas su pavaizduota jos siela, įkūnyta sparnus išskleidusio paukščio pavidalu bei maldų tekstai. Sarkofago vidinėje pusėje pavaizduota dangaus deivė Nuta, abipus jos įrašytas hieroglifų tekstas. Vėliau mokslininkė papildė savo kolekciją, įsigydama naujų eksponatų.

Mokslininkė norėjo, kad jos egiptologiniai eksponatai būtų prieinami visuomenei, bet sąlygų tam nebuvo. Egiptologinė kolekcija buvo priklausta Pedagoginiame muziejuje ir eksponuojama netinkamomis sąlygomis, koridoriuje. Artima Marijos bičiulė, garsi visuomenės veikėja Ona Brazauskaitė-Mašiotienė (1883–1949) apie vertingiausio eksponato – mumijos likimą su širdgėla rašė: „Iš tolimojo Kairo muziejaus, iš karštos saulės ir smilčių krašto, iš to Egipto, kurį kasdien minime maldoje, nuo lotoso žiedais išmargintų Mėlynojo Nilo krantų, ji atvyko pas mus, kad taptų ramaus kampelio neturinčia klajūne mūsų šiaurės krašte. Ir norėjusi juoktis kalbant apie liūdnus nuotykius ieškant princesei tinkamos pastogės, norėjusi juoktis, jei nebūtų taip skaudu, kad Lietuvos visuomenė dar nemoka įvertinti savo brangenybių“ (*Mašiotienė O. Egipto princesės mumijos likimas Lietuvoje// „Lietuvos aidas“ – 1931 m. kovo 30 d.*) Mokslininkė vėliau eksponatus iš Pedagoginio muziejaus atsiėmė ir laikė nuomojamame kambaryje, kuris buvo tarsi Egipto salėlė Lietuvoje. Kviesdama savo bičiulius sakydavo: „Ap-lankykite manusius Egipto dievus.“ Po daugiau kaip 60 metų taip aprašė mokslininkės būste patirtus vaikiškus išpūdžius kaimynystėje gyvenusi mažametė mergaitė: „Dėvi ji neregėtas egiptietiškas skraistes, keistai suveltį plaukai visai nepanašūs į kitų moterų šukuosenas. Jos kambaryje stalo, sofos tarsi nematyti – visur tyso rytietiškų raštų staltiesės, skaros, sijonai. Stovi mūsųose dar neregėtos bronzinės vazos ir fajanso statulėlės. Į tą kambarį įeinu kaip į pasakų pasaulį, kaip į ‘Tūkstantis ir viena naktis knygą’. [...] Kambaryje nežemiškais kvepalais dvelkia nežinomos tais laikais smilkalų lazdelės, įstatytos į specialias smilklytuves. Dulsvai blizga bronziniai indai, glazūra puoštos vazos. Budriai, ausis pastačiusi tupi ant stalo akmeninė faraono šuns figūra. Iš mokslininkės lūpų išgirdau apie piramides, Tutanchamoną, Echnatoną ir Nefertitę.” (*Lomsargytė-Pukienė S. Dita: paralelės [autobiografinė apysaka]. – Kaunas: UAB Jotema, 2004. – P. 22–23*)

Po savo trečiosios kelionės egiptologijos tyrinėjimus mokslininkė apibendrino fundamentaliame darbe „Aigiptas“, T. 1 (Senovės Rytų istorija), išleistame 1936 m. Tais pačiais metais ji išleido mokslo populiarinimo knygą „Dievų ir kvepalų žemė“. Marija Rudzinskaitė-Arcimavičienė dalyvaudavo tarptautiniuose orientalistų kongresuose – Berlyne (1923), Leidene (1931), Romoje (1935), Briuselyje (1938), skelbė mokslinius straipsnius užsienio spaudoje. Didžiąją laiko dalį užėmė dar-

Išorinis restauruoto sarkofago piešinys

bas su studentais universitete.

1939 m. spalio mėn., Lietuvai atgavus Vilnių, mokslininkė persikėlė į sostinę ir dėstė Vilniaus universitete. Mirė Marija Rudzinskaitė-Arcimavičienė 1941 m. gegužės 8 d. Vilniuje, buvo palaidota Bernardinų kapinėse. Jos kapo vieta nėra žinoma. Karas, okupacijos išblaškė artimuosius ir bičiulius. Po kelių dešimtmečių jos artimieji ir buvę mokiniai bandė ieškoti mokslininkės palaidojimo vietos, bet nesėkmingai.

Darbai iš egiptologijos

Egiptologiniais darbais mokslininkė norėjo su pažindinti Lietuvos visuomenę su senojo Egipto kultūra. Pati reikšmingiausia Marijos Rudzinskaitės-Arcimavičienės knyga yra

Senovės Rytų istorijos I dalis, skirta Egiptui. Ji apima kelių tūkstančių metų laikotarpį, nuo Ankstyvosios Egipto karalystės susikūrimo iki persų nukariavimo 525 m. pr. Kr. Knyga parašyta remiantis autoritetingiausių įvairių sričių egiptologų darbais, archeologinėse ekspedicijose ir muziejuose sukaupia medžiaga. Autorė išsamiai išanalizavo pagrindines senovės Egipto istorijos temas, parodė egiptiečių pasiekimus ir jų reikšmę žmonijai. Knygoje daug dėmesio skirta religijos kaip vieno svarbiausių senovės Egipto reiškinių analizei. Mokslininkė smulkiai aprašė dievų panteoną, religines apeigas, mirusiųjų kultą. Istorikės J. Januškevičiūtės nuomone, knygos autorės pateiktas mumijos parengimo pomirtiniam gyvenimui aprašymas Lietuvos istoriografijoje yra unikalus: „Prie jo (kapo – A. B.) durų mumija atsisveikindavo su gyvaisiais ir įvykdavo pati svarbiausioji apeiga – mumijos lūpos būdavo paliečiamos įvairiais instrumentais. Tuo ji tarsi buvo keliama iš numirusių, ir jos lūpos parengiamos kalbėti. Tai buvo pati svarbiausioji apeiga: atidaryti burną, kad mumija galėtų ištarti magiškuosius žodžius. Tada jau mumiją užmūrydavo amžinojo poilsio namuose, ir jai atminti iškeldavo puotą.” (*Rudzinskaitė-Arcimavičienė M. Senovės Rytų istorija. D. I : Aigiptas. Kaunas, 1937. P. 203*)

Reikšmingi yra Rudzinskaitės-Arcimavičienės mokslo populiarinimo darbai. Jos parengta ir išleista knygelė „Egipto hieroglifai“ supažindina su slėpinga senovės Egipto rašto sistema. Mokslininkė rašė, kad hieroglifų raštas stebina savo nepaprastu dekoratyvumu ir vaizdingumu. Jos nuomone, hieroglifų dėka „...galima susekti visą žmogaus galvojimo raidos procesą, kurio rezultatas buvo rašto atsiradimas.” (*Rudzinskaitė-Arcimavičienė M. Egipto hieroglifai. Kaunas, 1932. P. 28*)

Knygelėje „Moters būklė senovės Egipte“ mokslininkė parodė, kad Egipto paminkluose moteris vaizduojama kaip mylinti žmona ir motina. Vyro ir žmonos santykiai būdavo draugiški, žmona po vyro mirties turėjo paveldėjimo teisę. Mokslininkės nuomone, ištekęsios moters padėtis senovės Egipte buvo geresnė negu kituose Rytų kraštuose. Šaltiniuose pateikiama deivės Izidės apibūdinimą, kad ji gudresnė už milijonus žmonių, milijonus dievų, milijonus dvasių Rudzinskaitė-Arcimavičienė laikė seniausia istorijoje moters charakteristika.

Antroje knygelės dalyje rašoma apie XVIII dinastijos faraonę Hačepsutą (1525–1503 ar 1490–1468 pr. Kr.) ypatingą atvejį Egipto istorijoje. Ji valdė daugiau kaip 20 metų, rūpinosi taika, krašto gerove ir Egiptas klestėjo. Hačepsuta, tapdama valdove, turėjo prisiimti vyro vaidmenį. Ji vyriškai rengėsi, nešiojo tradicinę faraonų barzdėlę ir taip tarsi susilygino su faraonais vyrais.

Labai nuodugniai leidinyje „Vardo reikšmė senovės Egipte“ analizuojama vardo svarba. Egiptiečiai buvo įsitikinę, kad daiktų esmė glūdi jų var-duose, kurie atsiranda dievams jį ištarus. Nepaprasta vardo galia pasireiškė ne tik gyvam esant, bet ir keliaujant į mirusiųjų karalystę, nes ten ne tik pomirtinio pasaulio dievai, bet ir visi anapusinio pasaulio daiktai klausia mirusiojo vardo. Senovės egiptiečiams žmogus ir po mirties likdavo gyvas tol, kol išlikdavo įrašytas jo vardas. Ištrinti vardą buvo laikoma šventvagyste.

Egiptologė studijoje „Senovės Egipto magija ir senovės lietuvių tikėjimai“ siekė priartinti tolimą laiką Egipto kultūrą ir istoriją prie Lietuvos. Deja, šis darbas, kurio pagrindinė mintis, kad visos tautos, tarp jų ir lietuviai, tikėjo žodžio galia, liko nebaigtas.

Žvelgiant iš laiko perspektyvos, nors egiptologiniai tyrinėjimai padarė labai didelį suolį, Marijos Rudzinskaitės-Arcimavičienės darbai lieka įdomūs ir mūsų dienomis. O „Senovės Rytų istorija. I dalis. Aigiptas“ iki šiol yra vienintelis tokio pobūdžio darbas iš Egipto istorijos lietuvių kalba. Deja, mokslininkės knygos skaitytojui sunkokai prieinamos, nes yra tik didžiųjų Lietuvos bibliotekų Retų spaudinių skyriuose.

Greta Marijos Rudzinskaitės-Arcimavičienės knygų dabar lietuviškai galime skaityti Algio Uždavinio (1962–2010) monografiją „Egipto mirusiųjų knyga“ (2003) bei jos tęsinius „Hermio Trismegisto išminties kelias“ (2005) ir „Simbolių ir atvaizdų problema senovės civilizacijose“ (2006). 2011 m. M. K. Čiurlionio dailės muziejus išleido menotyrininkės Aldonos Snitkuvienės monografiją „Lietuva ir senovės Egiptas XVI a. pab. – XXI a. pr. Keliautojų, kolekcininkų ir mokslininkų pėdsakais“. Joje autorė labai išsamiai apžvelgė visą egiptologijos raidą Lietuvoje, nemažai puslapių knygoje ji skyrė pirmajai profesionaliai egiptologei. Be to, menotyrininkė padarė milžinišką darbą tvarkydama ir kaupdama M.K. Čiurlionio muziejaus egiptologinę kolekciją. Jai pavyko surasti kai kuriuos išblaškytos Rudzinskaitės-Arcimavičienės kolekcijos eksponatus. Šiuo metu vienintelė Lietuvoje egiptologinė ekspozicija, kurios pagrindą ir sudaro Marijos Rudzinskaitės-Arcimavičienės sukaupti eksponatai, yra Kaune, Mykolo Žilinsko dailės galerijos Senovės dailės skyriuje. □

Marijos Rudzinskaitės-Arcimavičienės knyga apie Egiptą „Dievų ir kvepalų žemė“

KNYGŲ APŽVALGA

Julius Sasnauskas.

Pagaunama ir nepagaunama: straipsnių ir esė rinkinys. – Vilnius, Alma littera, 2013 m.

Naujoji Juliaus Sasnausko, OFM knyga ir savo tematika, ir konkrečiomis paralelėmis primena anksčiau išleistą „Malonės akrobatiką“ (Alma littera, 2006). Viena iš tų paralelių – literatūrinė, prancūzų rašytojo George'o Bernanoso kūrinys „Kaimo klebono dienoraštis“. „Malonės akrobatiką“ ir „Pagaunama ir nepagaunama“ jungia šio kūrinio veikėjų ištarti žodžiai apie malonę ir gailestingumą. Veikiausiai ne veltui – šios dvi sąvokos yra bene svarbiausios ir netikėčiausios, netgi, galima sakyti, mažiausiai prognozuojamos, nuvokiamos. Ir visa kita, apie ką rašo autorius, yra labai įdomu ir tikrai „pagauna“. Kodėl? Galbūt todėl, kad Julius Sasnauskas turi retą Dievo dovaną – puikiai suvokdamas kiekvieno žodžio spalvą, kiekvieno sakinio segmento svarbą, mokėdamas subtiliai išryškinti tai, kas svarbu, užkoduoti potekstėje tai, kas turi būti tik nujaučiama, o ne pasakoma, suvaldyti kalbos srautą ir teksto struktūrą – jis iš to nedaro literatūros. Regis, jam visiškai nesvarbios literato pretenzijos sukurti kažką, ko kiti nesugebėtų. Jo knyga – ramūs pašnekesiai, subtilus dialogas, kuris ne sykį išmuša iš vėžių. Dogmatikams skaityti jo knygas būtų per sunku: ar visi galėtų sutikti, kad gyvas tikėjimas – ne dogma, o abejonė?.. O kuris kultūrininkas sutiktų, kad kultūra nėra religija, užpildanti gyvenimo erdvę?.. Prisimindama neseniai matytą Eimunto Nekrošiaus spektaklį „Rojus“, kur einant į dangų, požemiui atiduodama visas – knygos, paveikslai, veidrodžiai, – galėčiau sakyti, kad ir dangus galbūt ne toks, kokį esame pratę įsivaizduoti.

Nuostabūs autoriaus straipsniai apie šv. Pran-

ciškų Asyžietį ir mažuosius brolius pranciškonus („Pranciškus Asyžietis ir krizė“, „Kai Dievas duoda brolius“, „Pranciškoniškojo dvasingumo vingiai“). „Baby Jesus iš Barstyčių“ – apie kunigą Leonardą Andriekų, susigraudinau, beskaitydama, kaip brolis Leonardas ėmė maistą iš vienuolyno šaldytuvų ir šėrė seną varną, lapę ir meškėną, o virėjas ant šaldytuvų pakabino spyną; brolis Leonardas tada pasakė: „O ko vertas mano pranciškonizmas be to?“. Apskritai apie ką Julius Sasnauskas berąšytų – ar apie Švč. Mergele, ar apie šv. Brunoną, Tibetą, Vilnių (kuris jo straipsniuose – atskiras veikėjas, atskira tema) – visas ypatingai tikra, be patiško paviršutiniškumo, be sentimentalizmo. Kartais jo tekstai netgi savaip negailestingi, duodantys suprasti, kad krikščionybė nėra lengva, paprasta ir pritaikoma gyvenimui kaip „dvasingumo“ priedėlis. Turint omeny, kad Julius Sasnauskas yra ir sovietmečio laikų rezistentas, ypač sukrečiančiai nuskamba viena eilutė iš jo kalbos Seime 2012 m. birželio 15 d., kur žodį „okupacija“ jis lygina su „apsėdimu“ („Lotynų kalbos

žodyne besitikrindamas žodžio 'okupacija' reikšmes aptikau, kad jis gali reikšti ne tik užgrobimą ar pasisavinimą, bet ir apsėdimą. (...) Sovietinė okupacija iš tiesų veikė pagal visas klasikinės piktosios dvasios apsėdimo taisykles bei taktiką“). O štai puiki citata tiems, kas ruošiasi, bet dar neprisiruošę mylėti savo priešus: „Man patinka situacijos, kai žmonės, laikomi stipriais, galingais, įtakingais, staiga kokių nors aplinkybių ar apreiškimo padaromi maži ir silpni. Matai jų bejėgystę ir jauti didžiulę simpatiją. Paskui vėl visas grįžta į vėžes, vėl jie stiprūs ir nepažeidžiami“.

Pabaigai: be jokios reikšmingos reklamos ir skandalų ši knyga ilgai laikėsi perkamiausių knygų dešimtuke. Vadinasi, ne tokiai jau mažai daliai žmonių tokių knygų reikia.

Dalia Jazukevičiūtė.

Jo vardas Sibiras: romansas. – Vilnius, Alma littera, 2013

Pirmiausia turėčiau skaitytojus išpėti, kad knyga tikrai ne apie tremtį. Sibiras šiuo atveju – vieno kriminalinio nusikaltėlio kalinimo vieta, jeigu konkrečiau – Magadanas. Ten jis kalėjo, nuteistas už žmogžudystę, ir paskui grįžo į savo gimtąjį kaimą Lietuvoje, pas seną tėvą. Tėvas priėmęs nuomininkus su maža mergaite, ir toji mergaitė beprotiškai įsimyli grįžusį ir pavadina savo meilę „Sibiru“. Paskui jis palieka kaimą ir išvyksta nežinia kur; mergaitė užauga, sutinka savo meilę mieste – kaip verslininką ar kontrabandininką, nesuprasi, bet jo socialinė padėtis gana įtartina, – tačiau jų meilei ilgai tverti nelemta, „Sibirą“ nušauna jo sėbrai nusikaltėliai.

Jeigu pastebėjote, kūriny s įvardytas ne kaip romanas, o kaip romansas. O literatūriniai šių žanrų kriterijai gerokai skiriasi, todėl iš autorės reikalauti to, ko tikėtis iš romano, ne tik kad neverta, bet netgi nepadoru. Wikipedija romaną apibrėžia kaip lyrikos žanrą, jausmingą, dainuojamąjį eilėraštį, išreiškiantį trumpalaikes nuotaikas, meilės išgyvenimus, svarbiausi jo mo-

tyvai – pradingusi meilė, kitam atiduota širdis, mirtis su mylimuoju ar be jo, o pagrindinis tikslas – sugraudinti, sujaudinti. Sakyčiau, kad autorė savo uždavinį atliko sąžiningai, tik gaudintis nesigraudinau, bet čia tik dėl to, kad esu kritikė kietaširdė. O šiaip jau gaudintis tikrai galima: yra visai gražių ir jautrių vietų. Ir, pridurčiau, autentiškų, persmelkiančių pasąmonę: mažai mergaitėi įsimylėti suaugusį vyrą – beprotiška, nelogiška, ir būtent šioje nelogiškumo ir slypi esmė, nes remiamasi ne išgalvotu faktu, o instinktyviu pojūčiu, visiška archaika. Mažos mergaitės – vaiko – pasaulis nėra sąmoningas, jį kur kas labiau valdo instinktai ir pasąmonė, nei mes galime įsivaizduoti, vaikas nesugeba abstrakčiai mąstyti ir daryti išvadų. Todėl psichologiškai ši situacija tikrai neatrodo išgalvota – tą liudija ir pats tekstas, kuriame be literatūrinio teksto įdirbio jaučiama ir potekstė, kuri remiasi autentiškais pojūčiais ir patirtimi.

Beje, kūrinys romano žanrą atitinka ir savo kompozicija: jis suskirstytas į trumpučius skyrelius – fragmentus. Jie savaip panašūs į muzikinio kūrinio vienetus. Skaityti smagu ir lengva, lyg tikrai klausytumeisi romano, pasakojančio apie tragišką meilės baigtį, besiliejančias ašaras ir kraują, bet skaitytojui nebaisu, o netgi truputį juokinga.

Barbora Pelėdaitė

Dovilės Macijauskaitės nuotrauka

KNYGŲ
„LESYKLĖLĖ“

– Kas čia dabar? – nustebau, bėgdamas Tramvajų gatve, labai užsiėmęs savo reikalais ir skubėdamas, ir per tą skubėjimą gerai neįžiūrėjau objekto. Tik pasirodė, kad jis panašus į inkilą ar lesyklėlę. Žodžiu, įdomus.

Kitą sykį jau sustojau ir kyštelėjau snapą pažiūrėti.

Ir ką jūs pasakysit? Nei čia inkilas, nei lesykla. Bibliotekėlė!..

Pasirodo, ji veikia jau nuo spalio vidurio – Vilniuje, Antakalnio rajone, Tramvajų gatvėje. Skirta ji knygų mainams, o įkūrė šią nuostabią „lesyklėlę“ vilnietė Milda su savo šeimos nariais, taip įkūnydama gražią iniciatyvą – išbrauti į viešąją miesto erdvę ir ją praturtinti beigi papuošti.

Bibliotekėlė jau spėjo sutelkti savo skaitytojų klubą: nors skaitytojai ir nemato vienas kito, bet keičiasi knygomis uoliai, ir taip dar įdomiau. Labai šią vietą mėgsta vaikai ir senjorai. „Lesyklėlėje“ paliekamos ne tik knygos, bet ir laiškėliai bei mažutės recenzijos – atsiliepimai – apie jas. Vieno laiškėlio autorius pageidauja, kad prie „lesyklėlės“ vyktų skaitytojų sambūriai ir būtų kalbamas apie knygas rimtai – akis į akį, kitaip tariant, gyvai.

Tramvajų gatvės bibliotekėlė – pasaulinio mažųjų bibliotekų tinklo dalis. *Little Free library* tinklalapyje galima surasti ne tik bibliotekėlių pavyzdžių iš viso pasaulio, bet ir patarimų, kaip pačiam įrengti tokią bibliotekėlę.

Kaip smagu! Kitąsyk belekiant su reikalais, reiks sustoti prie dėmesį keliančio objekto ir nepraleisti nors kiek neįprasčiau atrodančių krūmų, klombų ar suolelių.

Pijus Varnėnas

Kultūros kronika

MUZIEJŲ NAKTIS VILNIUJE, KERNAVĖJE, TRAKUOSE

Gegužės 17 d. Kernavės kultūriniame rezervate pirmą kartą įvyko renginys Muziejų naktis. Paslaptįgose Kernavės muziejaus salėse pleveno tolimos praeities dvasia, su lankytojais bendravo senieji „kernaviškiai“. Atvėrė duris ir edukacinė klasė, kurioje buvo galima nukeliauti į akmens amžių. Buvo rodomi filmai, vyko žaidimai, viktorinos. O danguje sužibus pirmosioms žvaigždėms, ant paslaptįgų Kernavės piliakalnių, prie jaukaus laužo „meta-raštininkas“ nukėlė klausytojus į legendinės Kernavės laikus. Nakties vėsoje šildė kvapnių žolelių arbata, slėniuose skambėjo senosios muzikos garsai.

Gegužės 17 d. Trakų istorijos muziejus pakvietė į šventę Trakų salos pilyje. Vakarėjant čia įsikūrė viduramžių žmonės – menėse sušurmuliavo dvariškiai, ėmė lakstyti tarnai, kiemuose ginklus žvangino kariai, o priešpilyje urdu liaavo amatininkų, smuklininkų, pirklių miestelis. Nuobodžiauti neleido juokdarys, šmirinėjo valkatos, aplinkui sukiojosi pamaldūs vienuoliai ir budelis su parankiniu. Sutevus prasidėjo renginių programa: koncertai, riterių kovos, ekskursija su istoriniais personažais.

Gegužės 17 d. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje 7 val. v. įvyko koncertas „Šok flamenco muziejaus naktį“. Šiame koncerte lankytojai turėjo progą išvysti flamenco šokius, šokamus pagal tradicinę flamenco muziką – *alegrías, farucas, tientos, bulerías, guajira* ir kt. Prieš ir po koncerto buvo galima aplankyti muziejaus ekspoziciją.

Gegužės 18 d. Genocido aukų muziejus ir Tuskulėnų Rimties parko memorialinis kompleksas pakvietė į Atvirų durų dieną. 10 val. r. – 6 val. v. Genocido aukų muziejuje lankytojai turėjo galimybę apžiūrėti buvusį KGB vidaus kalėjimą, o Tuskulėnų Rimties parko memorialiniame komplekse – apsilankyti muziejaus ekspozicijoje „Tuskulėnų dvaro paslaptys“ ir koplyčioje – kolumbariume.

Gegužės 18 d. Lietuvos aklyjų istorijos muziejus kvietė į interaktyvų susipažinimą su neregijų pasauliu. 4 val. p. p. – 5 val. p. p. vyko ekskursija užrištomis akimis, piešimas aliuminio folijoje, taktilinių knygų skaitymas ir susipažinimas su Brailio rašto istorija ir šio rašto priemonėmis.

Gegužės 18 d. Lietuvos banko Pinigų muziejus 7 val. v. ir 9 val. v. vedė nemokamas edukacines diskusijas su viktorina. Pirmą kartą buvo papasakotas paslaptįingas ir įdomus savų pinigų kūrimo kelias „Lito gamybos paslaptys“.

Gegužės 18 d. Bažnytinio paveldo muziejuje 4 val. p. p. prasidėjo protų mūšis. Vyko keturi turai bažnytinio meno, religijotyros ir Bažnyčios aktualijų temomis.

Gegužės 19 d. Energetikos ir technikos muziejus pakvietė į renginį, skirtą Europos muziejų dienai. Surengtas kasmetinis Energetikos ir technikos muziejaus orientacinis žaidimas ELEKTRINĖ: Encounter II, kurio metu buvo galima patikrinti savo orientacinius sugebėjimus ir smagiai paklaidžioti pirmosios centrinės Vilniaus elektrinės labirintais.

Panemunės pilis

Atkelta iš 4 psl.

Istorikė daktarė Rasa Butvilaitė susirinkusiems pristatė šios pilies istoriją, paminėjo įdomiausias jos akimirkas. Jurbarko šokio studijos „Šypsena“ atlikėjai pašoko keletą senovinių šokių, o vietos moksleiviai parodė inscenizaciją pagal J. Aisčio eilėraštį „Karaliaus šuo“.

Pilies atidarymo renginyje netrūko pačių netikėčiausių pasirodymų – savo metalo rūbus parodė Telšių fakulteto kostiumo dizaino studentai, buvo galima apžiūrėti Telšių kalvių darbus, o ugningu breiko šoku visus sužavėjo dar du šios akademijos studentai.

Visus pasveikinęs Vilniaus dailės akademijos rektorius Audrius Klimas apdovanojo rekonstrukcijos projekto autorius, statybininkų atstovus, kitus asmenis už paramą rekonstruojant pilį. Pasidžiaugęs, kad bendros pastangos davė gerus rezultatus, rektorius perkirpo juostelę ir naujieji pilies rūmai, pašventinti Skirsnemunės parapijos klebono Egidijaus Pirioko, pakvietė pirmuosius lankytojus.

„Tai neeilinė šventė ne tik jums, bet ir mums, Dailės akademijos bendruomenei, kuri nuo 1982 metų tapo šios pilies šeimininke ir kuri visomis išgalėmis mėgino gaivinti ir puoselėti pilį. Neturėdami pakankamai daug finansinių išteklių, stengėmės išlaikyti bent tokią, kokią gavome, paversdami tam tikru kultūriniu židiniu, vietos gyventojų pamėgta poilsio vieta, dailės akademijos dėstytojų, studentų parodų ekspozicijų vieta. Todėl šiandien matydami šį gražų vakarų korpusą su dviem bokštais atrestauruotą, renovuotą ir paruoštą naujam gyvenimui, turime prisiminti, kad labai daug žmonių prisidėjo prie šito pilies puoselėjimo ir atgaivinimo“, – sakė rektorius.

Gausių plovimų sulaukė padėkos raštu apdovanotas ilgametis Panemunės pilies vedėjas Antanas Šveiberis, jau nemažai metų prižiūrintis pilį ir priimančias lankytojus, kurių per metus čia užsuka iki 20 tūkstančių. Jis šventės metu buvo pagerbtas už nuolatinę pilies dvasios palaikymą.

Už maždaug 9 milijonus litų (apie 3,5 milijono dolerių) restauruotoje pilies dalyje – trys aukštai. Juose įrengta jauki konferencijų bei parodų salė, čia veiks turizmo informacijos centras, taip pat viešbutis, kuriame yra erdvūs kambariai su visais patogumais. Kol kas patalpos dar tuščios, be baldų.

Lankytojai gali apžiūrėti buvusį 6,5 metro gylio karcerį, pakilti į vieną iš dviejų 24 metrų aukščio sutvarkytų pilies bokštų, iš kurio atsiveria nuostabus vaizdas į pilies kiemą ir apylinkes. Čia įrengtas ir nedidelis muziejus, pasakojantis apie pilies radinius, taip pat veikia fotografijų paroda, kurioje įamžinta pilis ir jos apylinkės.

Pietinė pilies dalis dar laukia remonto, kuriam taip pat ruošiamasi. Kol kas čia – tik apleistos sienos, puikiai tikusios pilies atidarymo proga čia surengtai garsaus lietuvių dailininko, neoavangardistu vadinamo Česlovo Lukensko parodai „Mumifikatai“. Tai išpūdingi asambliažai, instaliacijos, kurios didžiulėje pilies erdvėje atrodo ištis išpūdingai. Pirmieji šios parodos, kurią pilyje jos autorius ruošė dvi savaites, lankytojai ir gyre darbus, ir jais stebėjosi. Dalis kūrinių yra rodomi ir šaltuose drėgnuose pilies rūsiuose. □